

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Taneli Salonen

OIKEUSAPUSIHTTEERIN TYÖNKUVAN KEHIT- TÄMINEN 2020-LUVULLE

Onko oikeusapusihteerin työnkuvaa mahdollista kehittää ja miltä se
voisi näyttää tulevaisuudessa?

Liiketalous
2022

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Taneli Salonen
Opinnäytetyön nimi	Oikeusapusihteerin työnkuvan kehittäminen 2020-luvulle - Onko oikeusapusihteerin työnkuvaa mahdollista kehittää ja miltä se voisi näyttää tulevaisuudessa?
Vuosi	2022
Kieli	suomi
Sivumäärä	21 + 2 liitettä
Ohjaaja	Margit Mannila

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, voiko oikeusapusihteerin työnkuvaa kehittää, millaisena se nähdään tulevaisuudessa ja miltä se voisi näyttää tulevaisuudessa. Tutkimus oli rajattu koskemaan vain Helsingin oikeusaputoimistossa oikeusavun puolella työskenteleviä oikeusapusihteereitä.

Tutkimusmenetelmänä työssä on laadullinen tutkimus ja tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelu. Haastatteluihin osallistui kuusi oikeusapusihteeriä ja kahdeksan julkista oikeusavustajaa, mikä vastasi puolta syys- ja lokakuussa 2021 töissä olleesta henkilöstöstä.

Tulokset on teemoitettu kolmeen eri kategoriaan: oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne, työparityöskentelyn nykytilanne sekä kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät. Haastatteluun vastasi puolet molemmista henkilöstöryhmistä, joten tuloksia voi pitää luotettavina tässä kontekstissa.

ABSTRACT

Author	Taneli Salonen
Title	Developing the work tasks of the Legal Aid Secretary to the 2020s - Is it possible to develop the work description of the Legal Aid Secretary and what could it look like in the future?
Year	2022
Language	Finnish
Pages	21 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Margit Mannila

The aim of this thesis was to determine whether the work description of the Legal Aid Secretary can be developed, how it will be viewed in the future and what it could look like in the future. The thesis was limited to the Legal Aid Secretaries working in legal aid section at the Helsinki Legal Aid Office.

The used research method was qualitative research and a focused interview was used as a method for collecting information. Six Legal Aid Secretaries and eight Public Legal Aid Attorneys participated in the interviews, which accounted for half of the staff in September and October in the year 2021.

The results were divided into three different categories: the current situation in the work tasks of the Legal Aid Secretary, the current situation in working with working pairs as well as development needs and future prospects. Half of both personnel groups participated to the interview, so the results can be considered reliable in this context.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Opinnäytetyön tavoite.....	6
1.2	Teemahaastattelu.....	7
1.3	Oikeusapusihteerin työnkuva Helsingin oikeusaputoimistossa.....	7
2	JULKINEN OIKEUSAPU.....	9
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	11
4	TULOKSET.....	12
4.1	Oikeusapusihteereille suunnatut kysymykset.....	12
4.1.1	Oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne.....	12
4.1.2	Työparityöskentelyn nykytilanne.....	13
4.1.3	Oikeusapusihteerin työn kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät	
	14	
4.2	Julkisille oikeusavustajille suunnatut kysymykset.....	15
4.2.1	Oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne.....	15
4.2.2	Työparityöskentelyn nykytilanne.....	16
4.2.3	Oikeusapusihteerin työn kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät	
	16	
5	TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET.....	18
6	POHDINTA.....	19
	LÄHTEET.....	21
	LIITTEET.....	22

LIITELUETTELO

LIITE 1. Haastattelukysymykset oikeusapusihteereille

LIITE 2. Haastattelukysymykset julkisille oikeusavustajille

1 JOHDANTO

1.1 Opinnäytetyön tavoite

Tämä opinnäytetyö koskee valtion oikeusaputoimistoissa työskentelevien oikeusapusihteerien työnkuvan kehittämistä. Vuonna 2020 koronapandemia aiheutti monissa valtion virastoissa ja laitoksissa valtaisan digiloikan ja oikeusaputoimistot eivät olleet poikkeuksia¹. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan oikeusavun puolella työskenteleviä oikeusapusihteereitä, ei talous- ja velkaneuvonnan oikeusapusihteereitä.

Olen työskennellyt Helsingin oikeusaputoimistossa tammikuusta 2020 alkaen ja tänä aikana olen päässyt jo kehittämään omaa työtäni. Opinnäytetyö on rajattu koskemaan vain Helsingin oikeusaputoimistoa, koska se on Suomen suurin oikeusaputoimistoista ja poikkeaa rakenteeltaan muista Suomen oikeusaputoimistoista esim. oikeusapusihteerit ovat erikseen asiakaspalvelussa ja ajanvarauksessa sekä erikseen työparityötä tekevät.

Opinnäytetyö on työelämälähtöinen, sillä se käsittelee valtion viraston henkilökunnan mielipiteitä ja kehittämisideoita työnkuvan kehittämiseksi. Opinnäytetyön pääasiallisena tavoitteena on kehittää oikeusapusihteerin työnkuvaa ja tuoda sekä tarjota ehdotuksia siitä, kuinka muokata sitä 2020-luvulle sopivaksi. Aloitin suorittamaan tuotekehittäjän erikoisammattitutkintoa toukokuussa 2021 oppisopimus-koulutuksena, joten osana opinnäytetyötä tehtyä tutkimusta voi hyödyntää erikoisammattitutkinnon kehittämistehtävissä.

¹ Liikenne ja viestintäministeriö. Digiloikasta vauhtia uuteen kasvuun ja hyvinvointiin: Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa –työryhmän loppuraportti.

1.2 Teemahaastattelu

Osana opinnäytetyötä toteutettiin suullinen teemahaastattelu Helsingin oikeusaputoimistoissa. Helsingin oikeusaputoimisto on Suomen suurin oikeusaputoimistolla ja siellä työskentelee yli 50 henkilöä, joista noin 30 oikeusavun puolella. Kysely toteutettiin etänä Skypen/puhelimen kautta tai kasvotusten. Tavoitteena oli, että haastattelun osallistuu ainakin puolet molemmista henkilöstöryhmistä (oikeusapusihteerit ja julkiset oikeusavustajat), jotta tulokset ovat kattavat ja luotettavat tässä kontekstissa. Lisäksi haastattelun tavoitteena oli mm. kartoittaa, millaisena toimistossa nähdään oikeusapusihteerin työ nyt ja millaisena tulevaisuudessa sekä millaisena työparityöskentely avustajan ja sihteerin kesken nähdään nyt ja miten sitä voisi kehittää. Kysely toteutettiin lähettämällä viesti koko toimiston henkilöstölle, jossa pyydetään kiinnostuneita ilmoittautumaan minulle. Itse haastattelut toteutettiin alkusyksystä syys-lokakuun 2021 aikana.

Opinnäytetyössä henkilötiedot ovat anonymisoitu. Haastateltavat ovat antaneet osallistuessaan vapaaehtoisen suostumuksensa haastattelujen käyttöön opinnäytetyössä.

1.3 Oikeusapusihteerin työnkuva Helsingin oikeusaputoimistossa

Helsingin oikeusaputoimistossa on erikseen pelkästään asiakaspalvelua tekevät oikeusapusihteerit (asiakaspalvelusihteerit) sekä oikeusapusihteerit, jotka toimivat julkisten oikeusavustajien työpareina (työparisihteerit). Asiakaspalvelua tekevien oikeusapusihteerin työnkuvaan kuuluu vastata oikeusaputoimistoon tuleviin puheluihin ja varata näille soittajille aika, jos soittaja kuuluu oikeusavun piiriin. Lisäksi asiakaspalvelusihteerit vastaavat virastopostista eli oikeusaputoimistoon tulevista sähköpostiyhteydenotoista. Asiakaspalvelusihteerit ovat yleensä ensimmäinen kontakti, mikä asiakkaalla on oikeusaputoimistoon.

Työpareina työskentelevien oikeusapusihteerien työnkuvaan kuuluu toimia työparina noin yhden-neljän julkisen oikeusavustajan kanssa. Työparina työskentelevä oikeusapusihteeri vastaa avustajan hänelle antamista työtehtävistä mm. asiakirjahallinnosta ja postituksista. Työparisihteerit vastaavat myös avustajilleen tulevasta posteista ja merkitsevät asianhallintajärjestelmään mahdolliset fataljit. Työparisihteerit myös valmistelevat toimeksiantoja sekä laativat eri toimeksiantoihin liittyviä asiakirjoja, tekevät oikeusapupäätöksiä ja tekevät ajanvarauksia, jos asiakkaalla on jo toimeksianto avoimena oikeusaputoimistossa. Työnkuvaan kuuluu myös perukirjojen teko ja toimiminen uskottuna miehenä perunkirjoitustilaisuudessa yhdessä julkisen oikeusavustajan kanssa. Lisäksi oikeusapusihteereillä voi olla jotain muita varsinaisen substanssialueen ulkopuolelle liittyviä vastuualueita kuten ICT-yhdyshenkilönä toimiminen.

2 JULKINEN OIKEUSAPU

Oikeusapulain 1 § mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja.²

Tällä hetkellä Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit järjestävät oikeusapu- ja edunvalvontapalveluita. Palveluita järjestetään oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoissa. 1.1.2023 alkaen palveluita järjestäisivät perustettavan Oikeuspalveluviraston oikeusapu- ja edunvalvontatoimistot³.

Julkisella oikeusavulla tarkoitetaan valtion oikeusaputoimistoissa annettavaa joko ilmaista tai osakorvauksellista oikeusapua heikossa taloudellisessa asemassa oleville. Oikeusaputoimistot sijaitsevat yleensä samoilla paikkakunnilla kuin käräjäoikeudet. Suomessa oikeusapua tarjotaan 23 oikeusaputoimistossa⁴. Oikeusaputoimistoissa työskentelee julkisia oikeusavustajia ja oikeusapusihteereitä. Vuonna 2019 talous- ja velkaneuvonta siirtyi kunnilta oikeusaputoimistoille, jonka jälkeen toimistoissa on työskennellyt myös talous- ja velkaneuvoja⁵. Toimistoja johtaa johtava julkinen oikeusavustaja. Joissakin toimistoissa on lisäksi oikeusapusihteereillä ja julkisilla oikeusavustajilla esihenkilönä tiimiesimies sekä talous- ja velkaneuvojilla esihenkilönä yksikkövastaava.

Oikeusapua on tarjottu jo vuosien ajan etäpalveluna. Koronan myötä tämä on yleisin palvelumuoto. Oikeusapua haetaan joko asioimalla henkilökohtaisesti oikeus-

² Oikeusapulaki 5.4.2002/257.

³ Hallituksen esitys laiksi valtakunnallisesta oikeusapu- ja edunvalvontavirastosta OM050:00/2021

⁴ Oikeusministeriön asetus oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä, oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen toimipaikoista sekä kunnista, joiden edunvalvontapalveluista oikeusapu- ja edunvalvontapiiri vastaa 4.7.2016/608.

⁵ Laki talous- ja velkaneuvonnasta 813/2017.

aputoimistossa, soittamalla henkilön valitsemaan toimistoon tai tekemällä hakemuksen sähköisen asiointipalvelun kautta. Oikeusapua annetaan esimerkiksi avioero-, elatusapu-, ositus-, perinnönjako ja perunkirjoitusasioissa. Oikeusapua annetaan vain yksityishenkilöille, ei yhtiöille tai yhteisöille. Oikeusapua ei pääsääntöisesti myönnetä, jos oikeusavuja hakijalla on asian käsittelyn kattava oikeusturvavakuutus. Oikeusapua voidaan kuitenkin myöntää oikeusturvavakuutuksen omavastuuosuuteen, jos hakija on varallisuutensa ja tulojensa perusteella oikeutettu korvauksettomaan oikeusapuun.

Oikeusavun hakijoille tehdään käyttövaralaskelma oikeusapusihteerien toimesta. Tällä selvitetään, onko hakija oikeutettu oikeusapuun vai ei ja, jos hakija on oikeutettu oikeusapuun, se onko oikeusapu hakijalle ilmaista vai tuleeeko hänelle omavastuuosuus maksettavaksi. Jos hakija on yksinasuva ja hänen käyttövaransa ovat alle 600 euroa, oikeusapu on hänelle ilmaista. Jos käyttövarat ovat 601–1300 euroa, hänelle tulee omavastuuosuus maksettavaksi, joka on 20–75 %. Jos käyttövarat ovat yli 1300 euroa, oikeusapua ei myönnetä. Jos oikeusavun hakija asuu avioliitossa, avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa, otetaan myös puolison tulot huomioon. Oikeusapu on ilmaista, jos puolisojen yhteiset käyttövarat ovat alle 1100 euroa. Omavastuuosuus tulee maksettavaksi, jos käyttövarat ovat yhteensä 1101–2400 euroa. Oikeusapua ei myönnetä, jos puolisojen yhteiset käyttövarat ylittävät 2400 euroa. Käyttövaraksi lasketaan tuloina esim. palkka- ja eläketulot, menoina esim. vuokra/yhtiövastike ja elatusmaksut sekä varallisuutena esim. talletukset ja kuolinpesäosuudet.⁶

⁶ Valtioneuvoston asetus oikeusavusta 23.5.2002/388.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus rajattiin koskemaan vain Helsingin oikeusaputoimiston virkamiehiä. Haastatteluun vastasi puolet molemmista henkilöryhmistä (oikeusapusihteerit ja julkiset oikeusavustajat). Haastattelut toteutettiin syys- ja lokakuun aikana joko liivenä tai etänä Skypen/puhelimen kautta. Vastauksia sain kuudelta oikeusapusihteeriltä ja kahdeksalta julkiselta oikeusavustajalta. Positiivisena ilmiönä todettiin, että haastatteluihin oli paljon innokkaita osallistujia.

Oikeusapusihteereille kysymyksiä oli 12 ja julkisille oikeusavustajille 10. Osa kysymyksistä oli samoja molemmille, mutta osa oli suunnattu pelkästään joko oikeusapusihteerille tai julkiselle oikeusavustajalle. Haastattelut kestivät 20 minuutista yhteen tuntiin. Haastateltavista osa oli työskennellyt vasta vähän aikaa oikeusaputoimistossa, osa pari vuotta ja osa jo useammankin vuoden.

Tutkimuksen tulokset on teemoitettu kolmeen eri kategoriaan: oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne, työparityöskentelyn nykytilanne sekä kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät.

4 TULOKSET

Tulokset on teemoitettu kolmeen eri kategoriaan: oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne, työparityöskentelyn nykytilanne sekä kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät.

4.1 Oikeusapusihteereille suunnatut kysymykset

4.1.1 Oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne

Toimivaksi nykyisessä työnkuvassa koettiin erityisesti toimiston sisäinen yhteistyö (eli yhteistyö kollegoiden, työparien ja esihenkilöiden kanssa), mikä toistui kaikissa vastauksissa. Yhdessä vastauksessa korostui erityisesti se, että kollegoilta voi aina kysyä matalalla kynnyksellä, jos kokee tarvitsevansa apua tai neuvoa asiassa kuin asiassa ja aina tietää saavansa vastauksen nopeasti. Hyväksi koettiin myös nykyinen mahdollisuus suunnitella itsenäisesti oman työpäivän kulku.

Työnkuvan toimimattomuutta koskevassa kysymyksessä oli paljon hajontaa vastaajien kesken ja riippuen siitä, kuinka paljon muita, varsinaisen substanssialueen ulkopuolelle liittyviä vastuita haastateltavalla oli. Toimimattomaksi koettiin osassa vastauksista yhteistyö ja viestintä piirin hallinnon kanssa. Osassa vastauksissa toimimattomaksi nousi myös palkka ja se, että palkkaus ei vastaa työn vaativuutta ja määrää. Yhdessä vastauksesta nousi esiin myös se, että avustajat työllistävät liikaa ja kiireestä johtuen ei oikein ehdi tehdä töitä.

Pääsääntöisesti työ koetaan erittäin mielekkääksi. Mielekkyyttä lisääviksi tekijöiksi nimettiin mm. loistavat työkaverit, työn monipuolisuus, mahdollisuus suunnitella itse työpäivän kulku sekä työn ja vapaa-ajan yhteensovittamisen helppous.

Perukirjat koettiin välillä haastaviksi ja niihin haluttaisiin lisää koulutusta ja ”vierihoito” eli aloittavan työntekijän ensimmäiset perukirjat tehtäisiin yhdessä jonkin kokeneemman oikeusapusihteerin kanssa. Lisäksi nykyisin kansalaisille tarjolla oleva sähköinen ajanvarausjärjestelmä koettiin huonohkoksi, koska sitä kautta

pystyy lähettämään hakemuksen ilman, että laittaa mitään pohjatietoja kuten käyttövaralaskelmaa tai tietoja asiasta/vastapuolista. Tähän oli tulossa kuitenkin ratkaisu loppuvuodesta 2021, kun kansalaisten uusi sähköinen ajanvarausjärjestelmä otetaan käyttöön. Poissaolojen aikana pitää sijaistaa ja voi tulla vastaan tilanteita, ettei osaa tehdä tai ei tiedä miten avustaja haluaa asian hoidettavan.

4.1.2 Työparityöskentelyn nykytilanne

Työparityöskentely koettiin kaikissa vastauksissa hyvänä. Jokaisella vastaajalla oli nyt sellaiset työparit, joidenka kanssa vastaajat kokevat olevansa samalla aaltopituudella, jolloin myös yhteistyö on helppoa ja mielekästä. Vastauksissa nostettiin esille useamman vuoden oikeusavussa työskennelleiden toimesta myös se, että työ muuttuu hankalaksi siinä tilanteessa, jos kohdalle osuukin sellainen työpari, jonka kanssa ei ollakaan samalla aaltopituudella.

Pääsääntöisesti haastateltavat oikeusapusihteerit kokevat, että avustajat työllistävät sopivasti. Riippuu avustajasta, miten tämä työllistää, osa työllistää vähän ja osa liikaa. Riippuu myös ajankohdasta esimerkiksi niin, että jos tulee paljon asiakkaita avustajat työllistävät enemmän, mutta jos avustajalla on paljon istuntoja, avustajat työllistävät vähemmän.

Osa haastateltavista ei delegoi mitään tehtäviä avustajalle. Osa taasen delegoi tuomioistuinten kysymykset avustajalle, koska avustajalta menee sama aika kirjoittaa sähköposti tuomioistuimeen, kun häneltä menisi kirjoittaa se sihteerille. Yksi haastateltava kertoo delegoivansa avustajalle tehtävät, jotka vaativat lakimiesosaimista tai lakipykäliden tulkintaa.

Kaikki haastateltavat kokivat, että tehtävät on delegoitu jo nyt aika hyvin, ettei ole tarvetta delegoida enempää puolin tai toisin.

4.1.3 Oikeusapusihteerin työn kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät

Kehittämisehdotuksiksi nostettiin mm. erikoistuminen eli erikoistuttaisiin johonkin aihealueeseen tarkemmin kuten perukirjoihin, asiakaspalveluun ja hallintoon oman osaamisen ja mielenkiinnon perusteella. Perukirjat koetaan välillä haastaviksi ja stressaaviksi ja niihin liittyen tarvittaisiin enemmän koulutusta ja parempaa perehdytystä. Vastauksissa mietitään myös sellaista, että työtä voisi kehittää myös lisäämällä siihen vastapuolen kirjeiden kirjoittamista ja hakemusluonnostelua käräjäoikeuteen esim. elatus- ja huoltokanteiden osalta, jonka luonnoksen avustaja sitten lukisi läpi ja täydentäisi tarvittaessa. Jotkin avustajat tätä jo tekevät. Tämä ei saisi kuitenkaan lisätä oikeusapusihteerin työtä.

Asioihin joihin oikeusapusihteerin työ todennäköisesti painottuu tulevaisuudessa koskevassa kysymyksessä, haastateltavien vastaukset eroavat eniten toisistaan. Yhden haastateltavan mielestä oikeusapusihteereitä ei tarvitsisi välttämättä tulevaisuudessa, koska nuoremmat avustajat hallitsevat jo itse sähköiset työvälineet ja oikeusavussa käytettävät järjestelmät. Toisen haastateltavan mielestä merkittäv in muutos voisi olla erikoistuminen johonkin tiettyyn aiheeseen. Hänen mielestään henkilökohtainen asiakaspalvelu ei tule loppumaan, vaan asiakkailta on oltava mahdollisuus asioida myös kasvotusten jo pelkästään työn luonteen takia. Kolmannen mielestä työ tulee vähenemään ja automatisoitumaan. Myös puhelut tulevat todennäköisesti vähenemään ja asiakaspalvelun työ vähenisi sen myötä. Hän näkee myös, että perunkirjoitukset voisivat mennä ilmoitusmuotoiseen muotoon, jolloin myös se katoaisi oikeusaputoimistoilta. Vastapainona tähän olisi se, että oikeusapusihteerit olisivat enemmän sisällä toimeksiannoissa esimerkiksi hakemuksia luonnostellen. Neljäskin haastateltava näkee, että työ vähenee ja automatisoituisi esimerkiksi sähköpostit menisivät automaattisesti asianhallintajärjestelmään ja jäljelle jäisi vain puhelintyö, mikä olisi pelkästään asiakaspalvelua ja ongelmien ratkaisua.

Kaikkien haastateltavien vastauksissa nousee esiin kielitaito ja se, että sitä tullaan tarvitsemaan paljon tulevaisuudessa. Lisäksi tietotekninen osaaminen nousee myös esille yhtenä tarvittavista taidoista.

Tulevaisuuden johtamiselta odotetaan samanlaista kuin nytkin eli esihenkilöt ovat helposti lähestyttäviä, kuuntelevia ja tarvittaessa tukea antavia. Tulevaisuudessa työn nähdään muuttuvan monipaikkaiseen muotoon kuten nyt hybridimallissa, joten esihenkilöiltä odotetaan myös taitoa pitää tiimi kasassa vaikkei kasvokkain kohtaamisia tulisikaan

4.2 Julkisille oikeusavustajille suunnatut kysymykset

4.2.1 Oikeusapusihteerin työnkuvan nykytilanne

Osa haastateltavista kertoo, että heillä ei ole tiedossa mitä oikeusapusihteerien työnkuvaan oikeastaan edes kuuluu.

Kaikki haastateltavat ovat sitä mieltä, että sihteereitä tarvitaan. Näin avustajille jää paremmin aikaa toimeksiantojen hoitamiselle, kun sihteerit hoitaa ”perus toimitohommat” kuten asiakirjojen viennin asianhallintaan, postitukset, käyttövalalaskelmat, mahdolliset laskutukset ja tulkkien tilaamiset. Hyvänä pidetään myös sitä, että sihteerit tekevät perukirjat ja tarvittaessa pyytävät apua työpariavustajalta. Yksi haastateltavista tiivistää asian näin ”kaikki se mitä oikeusapusihteerit tekee avustajalle, joka helpottaa avustajan työtä ja on hyvää ja sitä ei kannata ainaakaan poistaa”.

Haastateltavien mielestä hyvänä pidettiin myös sitä, että Helsingissä asiakaspalvelusihteerit ja työparisihteerit ovat erikseen. Näin työparisihteereille jää muutakin aikaa kuin asiakaspalvelun pyörittäminen.

Haastavaksi koettiin, jos ei oikeusapusihteerin kanssa ole samaa käsitystä yhteistyöstä ja sen toimitavoista tai henkilökemiat eivät kohtaa. Vaihtuvuuden takia avustajien sihteeritkin vaihtelevat jonkin verran, joka aiheuttaa sen, että avustajat

joutuvat uusien kohdalla kyselemään useamman kerran onkin jokin asia hoidettu, koska luottamusta ei ole vielä saavutettu avustajan ja oikeusapusihterin välillä. Joidenkin haastateltavien mielestä nuorilta oikeusapusihteereiltä puuttuu käytännön kokemus.

4.2.2 Työparityöskentelyn nykytilanne

Työparityöskentely koettiin haastateltavien mielestä pääsääntöisesti hyvänä ja avustajan työtä helpottavana tekijänä. Tähän vaikuttaa mm. se onko, päästy samalle aaltopituudelle avustajan ja oikeusapusihterin kanssa. Erään haastateltavan mukaan niissä asioissa, mistä on tarvinnut apua, sitä on aina saanut ja yleensä myös todella sukkelasti.

Haastateltavien delegointia koskevassa kysymyksessä on paljon hajontaa vastanneiden kesken. Osa haastatelluista avustajista delegoi paljonkin asioita oikeusapusihteereille tehtäväksi, osa taas tekee aika pitkälti asioita itse. Työparisihteriä käytetään yleensä toimeksiantojen päättämiseen ja mahdolliseen laskuttamiseen, asiakirjojen vientiin asianhallintaan ja asiakirjojen muokkaamiseen oikeaan tiedostonmuotoon, tulkkaus- ja käännöstilauksiin sekä niiden asiakkaiden ajanvarauksien tekemiseen, joilla on jo toimeksianto avoimena oikeusaputoimistossa. Tieto ja asiakirjapyyntöjen osalta eri viranomaisilta avustajat kertovat joko delegoivansa ne oikeusapusihteereille tai sitten tekevänsä itse, sillä osan haastateltavan mielestä on nopeampaa ja fiksumpaa ajankäyttöä lähettää pyyntö suoraan viranomaiselle kuin kirjoittaa se aluksi oikeusapusihterille ja tämä sitten lähettäisi saman pyynnön viranomaiselle.

4.2.3 Oikeusapusihterin työn kehitystarpeet ja tulevaisuudennäkymät

Kaikissa haastateltujen vastauksissa oikeusapusihterin nykyisenä ja tulevaisuuden osaamistarpeena korostui kielitaito, varsinkin englannin kieli. Etenkään Helsingissä ei tule pärjäämään ilman englannin kielen taitoa, koska asiakaskunta on

hyvin monikansallista. Englannin kieli täytyisi osata jo siis siinä vaiheessa, kun nimitetään virkaan tai määräaikaiseen virkaan. Myös yleisimmistä Suomessa puhuttujen kielten taitajista olisi hyötyä tulevaisuudessa, koska asiakaskuntakin on niin monikansallista.

Sopivana pohjakoulutuksena pidetään haastateltavien mielestä joko oikeustradenomin tai oikeusnotaarin tutkintoa, koska tällainen henkilö hahmottaa paremmin oikeustieteellistä aineistoa ja termistöä kuten vastaajat ja kantajat sekä osaa etsiä oikeudellista aineista esim. Edilexistä.

Suurimman osan vastaajien mielestä oikeusapusihteerit voisivat tehdä asiakirjapohjia valmiiksi avustajille, joita he sitten täydentäisivät. Tällainen olisi esimerkiksi elatuskanne kärjäoikeuteen. Haastateltavien mielestä oikeusapusihteerit voisivat hoitaa tulevaisuudessa myös yksinkertaisia hakemusasioita sekä sopimuksia kuten avioehtosopimuksia.

Edellä käsiteltyjen taitojen lisäksi ICT-taidot nousevat esille haastateltavien vastauksissa ja se, että sihteereillä niiden pitäisi olla paremmalla tasolla kuin ”perus ICT-taidot” kuin mitä nykyisin koulussa opetetaan eli pitäisi osata käyttää mm. Wordia ja muuttaa Word-asiakirja pdf-tiedostoksi.

5 TULOSTEN JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluun vastasi puolet molemmista henkilöstöryhmistä, joten tuloksia voi pitää luotettavina tässä kontekstissa. Todettakoon myös, että haastattelut herättivät kiinnostusta ja oli positiivista huomata, miten innokkaasti haastatteluihin löytyi osallistujia.

Opinnäytetyöni tutkimuskysymyksinä oli selvittää, voiko oikeusapusihteerin työnkuvaa kehittää ja millaisena se nähdään tulevaisuudessa ja miltä se voisi näyttää tulevaisuudessa. Näihin kysymyksiin sain vastauksen.

Haastateltavilla oli paljon näkemyksiä siitä, miltä työ voisi näyttää tulevaisuudessa ja mitä se voisi pitää sisällään. Pari haastateltavaa oli sitä mieltä, ettei oikeusapusihteereitä tarvitsisi tulevaisuudessa esimerkiksi digitalisaation myötä ja sen että avustajilla on tietotekniikkaosaamista. Kuitenkin suurin osa haastateltavista näkee, että oikeusapusihteereitä tarvitaan myös jatkossakin ja oikeusapusihteerin työnkuvaa voisi monipuolistaa.

Julkisten oikeusavustajien haastatteluiden perusteella avustajat käyttävät oikeusapusihteereiden työpanosta eri tavalla. Osa tekee lähes kaiken itse, osa delegoi paljonkin tehtäviä oikeusapusihteereille. Eräs haastateltava kertoo, että on pyytänyt myös sihteeriä etsimään oikeuskäytäntöä toimeksiantoihinsa liittyen.

Kielitaitoa arvostetaan ja sitä pidetään tärkeänä taitona oikeusapusihteerien ja julkisten oikeusavustajien mielestä. Myös ICT -taidot nousevat yhdeksi tarvittavaksi taidoksi haastateltavien mielestä.

6 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, voiko oikeusapusihteerin työnkuvaa kehittää ja millaisena se nähdään tulevaisuudessa ja miltä se voisi näyttää tulevaisuudessa. Tutkimusmenetelmänä työssä on laadullinen tutkimus ja tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelu. Haastatteluilla pyrin saamaan selville Helsingin oikeusaputoimiston virkamiesten ajatuksia oikeusapusihteerin työnkuvasta, miltä se voisi haastateltavien mielestä näyttää tulevaisuudessa ja mitä työtehtäviä siihen voisi kuulua tulevaisuudessa. Haastateltavilla oli paljon samanlaisia näkemyksiä, vaikka edustivat eri henkilöryhmiä; oikeusapusihteereitä ja julkisia oikeusavustajia.

Osa julkisista oikeusavustajista sanoi, etteivät tiedä mitä oikeusapusihteerin työnkuvaan kuuluu ja näin eivät välttämättä uskalla laittaa tiettyjä asioita oikeusapusihteereille tehtäväksi, koska eivät tiedä kuuluko se heidän tehtäviinsä. Jonkinlainen listaus oikeusapusihteerin työnkuvasta olisi varmasti hyvä jakaa kaikille työntekijöille.

Kolme haastateltavaa julkista oikeusavustajaa kertoi, että oikeusapusihteerit ovat aikaisemmin tehneet avustajille pohjia toimeksiantoihin, joita avustajat ovat sitten täydentäneet ja toivoisivat tätä takaisin. Osa oikeusapusihteereistä taasen kertoi, että näkee tulevaisuudessa oikeusapusihteerin tehtävänä voisi olla hakemusten luonnostelua ja kirjeiden kirjoittamista vastapuolille. Osa avustajista tekee tätä jo nyt, mutta olisi informatiivista selvittää kuinka paljon oikeusapusihteereillä löytyisi jo nyt osaamista tähän. Se ei kuitenkaan saisi lisätä oikeusapusihteerin nykyistä työmäärää. Oikeusavun asianhallintajärjestelmä tarjoaa tällä hetkellä myös valmiita pohjia ja niiden hyödyntämistä kannattaa miettiä.

Aihe on laadultaan sellainen, että sitä voisi myös tutkia enemmän ja laajemmin myös tulevaisuudessa jatkotutkimuksen merkeissä. Koska oikeusapu- ja edunvalvonta piirit lakkautetaan vuoden 2022 loppussa, voisi teemahaastattelun osoittaa

kaikille vuoden 2023 alusta perustettavan Oikeuspalveluviraston oikeusaputoimistoille. Oikeuspalveluviraston myötä olisi hyvä myös tarkastella oikeusaputoimistojen toimintaa ja yhtenäistää käytäntöjä ja toimintatapoja. Ainakin Oulun oikeusaputoimiston perehdytysoppaan⁷ perusteella Oulun ja Helsingin oikeusaputoimiston toimintatavat poikkeavat hieman toisistaan.

⁷ Perehdytysopas Oulun oikeusaputoimiston oikeusapusihteerille, Lämsä S. & Välimaa T., 2020

LÄHTEET

A 23.5.2002/388 Valtioneuvoston asetus oikeusavusta. Finlex. Viitattu 17.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020388>.

A 4.7.2016/608 Oikeusministeriön asetus oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä, oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen toimipaikoista sekä kunnista, joiden edunvalvontapalveluista oikeusapu- ja edunvalvontapiiri vastaa. Finlex. Viitattu 16.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160608>.

Kallinen, T & Kinnunen, T. Etnografia. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Viitattu 9.1.2022. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/>.

L 5.4.2002/257 Oikeusapulaki. Finlex. Viitattu 21.4.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020257>.

L 17.6.2016/477 Laki valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä. Finlex. Viitattu 21.4.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20160477>

L 813/2017 Laki talous- ja velkaneuvonnasta. Finlex. Viitattu 16.5.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2017/20170813>

Liikenne- ja viestintäministeriö. 2020. Digiloikasta vauhtia uuteen kasvuun ja hyvinvointiin: Digitaaliset keinot koronaviruskriisin jälkihoidossa -työryhmän loppuraportti. Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2020:15. Viitattu 16.5.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162459/LVM_2020_15.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Lämsä S. & Välimaa T. Perehdytysopas Oulun oikeusaputoimiston oikeusapusihterille. 2020. Oulu. Oulun ammattikorkeakoulu.

Oikeusministeriö. 2013. Oikeusavun käsikirja 2013 - Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmän suositukset. Oikeusavun sähköisen asioinnin ja asianhallintajärjestelmän kehittämistyöryhmä. Oikeusministeriön julkaisu 8/2013 Selvityksiä ja ohjeita. Viitattu 31.3.2021. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76419/omso_8_2013_oikeusavunkasikirja_88s.pdf?sequence=1.

Valtioneuvosto. 2021. Hallituksen esitys laiksi valtakunnallisesta oikeusapu- ja edunvalvontavirastosta. Viitattu 16.1.2022. <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=OM050:00/2021>.

LIITTEET

LIITE 1

Haastattelukysymykset oikeusapusihteereille

1. Mikä toimii nyt?
2. Mikä taasen ei toimi?
3. Minkälaisena koet työsi mielekkyyden?
4. Millaisena koet työparityöskentelyn?
5. Miten oikeusapusihteerin työtä voisi kehittää? ☐ Onko jotain tehty esim. aina tietyllä tavalla mitä voisi nykyään tehdä toisin?
6. Koetko, että avustajat/avustajat työllistävät liikaa, liian vähän vai sopivasti? → Miksi koet näin?
7. Millaisia tehtäviä delegoit avustajalle?
8. Voisiko tehtäviä delegoida enemmän? ☐ Millaisia tehtäviä?
9. Minkälaisia hidasteita näet työssäsi? ☐ Miten lähtisit ratkomaan näitä?
10. Minkälaisiin asioihin näkisit, että oikeusapusihteerin työ painottuu tulevaisuudessa, → viiden tai → 10 vuoden päästä? Miksi arvioit sen muuttuvan tähän suuntaan?
11. Minkälaista osaamista oikeusapusihteerin työhön liittyen näkisit, että tarvitaan tulevaisuudessa?
12. Minkälaista johtamista odotat tulevaisuudessa?

LIITE 2

Haastattelukysymykset julkisille oikeusavustajille

1. Mikä toimii nyt?
2. Mikä taasen ei toimi?
3. Millaisena koet työparityöskentelyn?
4. Miten oikeusapusihteerin työtä voisi kehittää? → Onko jotain tehty esim. aina tietyllä tavalla mitä voisi nykyään tehdä toisin?
5. Käytätkö paljon sihteerin työpanosta vai teetkö itse? Millaisissa asioissa turvaudut sihteerin apuun?
6. Millaisia tehtäviä delegoit sihteerille?
7. Miksi teet itse?
8. Voisiko tehtäviä delegoida enemmän? → Millaisia tehtäviä?
9. Minkälaisiin asioihin näkisit, että oikeusapusihteerin työ painottuu tulevaisuudessa, → viiden tai → 10 vuoden päästä? Miksi arvioit sen muuttuvan tähän suuntaan?
10. Minkälaista osaamista oikeusapusihteerin työhön liittyen näkisit, että tarvitaan tulevaisuudessa?